

Skolordlista

I skolan strävar man alltid efter att tala klarspråk och att vara så lättbegriplig som möjligt. Trots den goda föresatsen finns det inom skolvärlden många ord som kan vara svåra att förstå för alla dem som inte jobbar med utbildning och undervisning. Det här är kluriga ord som eleverna själva sällan behöver fundera över, men som lärare och skoladministratörer använder så gott som dagligen i planeringen av skolarbetet.

Vi har gjort en ordlista för dig som skall gå på föräldramöte eller utvecklingssamtal till ditt barns skola. Eftersom du antagligen kommer att stöta på flera begrepp och fenomen som inte ens var påtänkta när du själv gick ut nian, kan den här ordlistan vara en nyttig liten handräckning. Ordlistan är också för dig som nyss har börjat i gymnasiet eller en yrkesskola och nu själv skall ta ett mycket större ansvar för din studiegång än tidigare. Är du politiskt engagerad och tar viktiga beslut som påverkar skolvardagen? I så fall fungerar den här ordlistan som vägledning också för dig.

Vi hoppas att vår ordlista skall göra det lättare för dig att delta i diskussioner om skola och utbildning. Vi hoppas också att ordlistan fungerar som en ledstjärna när du skall ta alla de viktiga beslut som rör barn och ungdomar och deras skolvardag. Våga fråga om skolan!

Finlands Svenska Lärarförbund FSL

Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS

Förbundet Hem och Skola i Finland rf

A

Aftonläroverk / Vuxengymnasium

Benämningen är numera vuxengymnasium, men skolformen kallas också aftis eller kvällsgymnasium. Studerande kan avlägga studentexamen eller bara enstaka kurser. Utbildningen är årskurslös och kurser ordnas också på distans. Finns på svenska i Vasa och Helsingfors.

Allmänbildande utbildning

Allmänbildande utbildning ges av grundskolor, gymnasier, vuxengymnasier arbetarinstitut och folkhögskolor. Utbildningen förbereder inte eleverna och studerandena för ett yrke, utan ger en bred allmänbildning med de kunskaper och färdigheter som behövs i livet och för kommande studier.

Antimobbningsplan

Enligt utbildningslagstiftningen skall varje läroinrättning ha en plan för hur man skyddar eleverna mot våld, mobbning och trakasserier, även sexuella trakasserier. Utbildningsanordnaren ansvarar för att planen verkställs och övervakar att den iakttas och förverkligas i skolorna.

Anpassad undervisning

En elev med inlärningssvårigheter kan undervisas enligt en anpassad lärokurs i ett eller flera ämnen. Specialläraren planerar den anpassade undervisningen i samråd med klassläraren. Om det inte är möjligt att

tillgodose elevens behov i integrerad undervisning, ordnas undervisningen i specialklass. Beslutet om anpassad undervisning för en elev skall tas i samråd med skolpsykolog, speciallärare, vårdnadshavare och utbildningsnämnden.

Avgångsbetyg

Eleven får ett avgångsbetyg från grundskolan då han eller hon har avlagt alla grundstudier. Avsikten är att fastställa elevens kunskapsnivå och att hjälpa eleven att välja sin fortsatta utbildning. Avgångsbetyget behandlar eleverna jämbördigt och kan jämföras nationellt. Avgångsbetyget används för elevantagningen till andra stadiets utbildning. Också en studerande som har slutfört gymnasiets hela lärokurs får ett avgångsbetyg. Jfr *skiljebetyg*.

B

Barnombudsman

Till barnombudsmannens uppgifter hör att värna om barns och ungas rättigheter, att bevaka lagstiftningen och dess effekter på barns och ungas välfärd. Barnombudsmannatjänsten finns i anslutning till social- och hälsovårdsministeriet.

Bedömning

Elevernas inläring, arbete och uppförande bedöms mångsidigt. Syftet med bedömningen är att sporra

eleven, leda studierna och hjälpa eleven att bedöma sitt eget arbete. Bedömningen byggs i regel upp av muntlig och skriftlig respons, diskussioner och officiella betyg. Bedömningsskalan är 4 till 10, där vitsordet 4 innebär att elevens prestation har underkänts.

Behörighet

Om behörighetsvillkoren för undervisningspersonalen stadgas i en förordning. I regel är en lärare behörig för tjänsten då han eller hon har i förordningen angiven (numera alltid högre) högskolexamen som omfattar studier i undervisningsämnet eller ämnesshelheter. Läraren skall dessutom ha slutfört pedagogiska studier för lärare.

D

Dagsverksinsamling

Dagsverksinsamlingen är en penninginsamling som organisationen Dagsverke rf arrangerar varje höst. Idén bakom insamlingen är att elever och studerande utför något slag av arbete eller insamling under en skoldag. Lönen för arbetet eller de insamlade medlen doneras till dagsverksinsamlingen. Organisationen Dagsverke har varje år ett ändamål som de insamlade medlen går till.

Didaktik

Didaktik är benämningen på den del av pedagogiken som behandlar bland annat undervisningsmetoder, läroplaner och utvecklingen av dem.

Direktion

Direktion kallas det organ som i vissa kommuner ansvarar för skolans verksamhet. Bland medlemmarna finns oftast representanter för föräldrarna, skolans personal och på de högre skolstadierna också för eleverna. Kommunerna väljer om det skall finnas direktioner i skolorna och vilka direktionernas uppgifter är. I vissa kommuner kan det finnas skolkommittéer istället för direktioner.

Disciplin

Skolan kan bestraffa en elev genom att beordra kvarsittning, ge en skriftlig varning eller genom att relegera eleven för högst tre månader. Enligt utbildningslagstiftningen kan en elev också förvägras rätt att delta i undervisningen för resten av arbetsdagen om det finns risk för våldsamt och hotfullt. Skolans rektor tar det här beslutet. Om eleven som skall avstängas uppför sig så hotfullt och eller våldsamt så att säkerheten äventyras, kan han eller hon genast avstängas. Om eleven inte lyder uppmaning att avlägsna sig, har rektor och lärare rätt att avlägsna eleven från klassrummet eller från skolområdet. Rektor och lärare har rätt att använda sådana maktmedel som är nödvändiga om eleven försöker förhindra avlägsnandet genom att göra motstånd. Se också mobbning.

Distansundervisning

Distansundervisning är en undervisningsform där elev och lärare befinner sig på olika orter. Studier på distans

omfattar till största delen självständigt arbete. Elever och lärare kommunicerar med varandra med hjälp av tekniska hjälpmedel, såsom telefon, e-post och Internet. Också TV och radio används inom distansundervisningen.

E

Eftis / Morris

Eftermiddags- och morgonverksamhet skall erbjuda barnen en trygg och meningsfull vardag under vuxen ledning, före och efter skoltid. Verksamheten är tryggad i lag för barn i årskurserna 1-2 och för barn med specialbehov i årskurserna 1-9. Det är frivilligt att delta i verksamheten.

Elevhandledning

Elevhandledningens uppgift är att stöda elevens utveckling så att eleven kan främja sina studiefärdigheter och sin sociala mognad. Med stöd av elevhandledningen beslutar eleven om studier och utbildning utgående från den egna förmågan och de egna intressena. Vid gymnasiet är beteckningen studiehandledning. Studiehandledningen kan ges både i grupp och individuellt.

Elevkår

Alla elever i skolan utgör tillsammans elevkåren. Elevkåren väljer inom sig en styrelse som representerar alla skolans elever. Elevkårsstyrelsen bevakar elevernas rättigheter i direktionen och på lärarkårens möten, sköter

löpande ärenden och ordnar evenemang för eleverna i skolan. Elevkårens verksamhet kan omfatta allt från demonstrationer och skolpolitiska möten till filmnätter, talangjakter och vårbal.

Elevpost

Elevpost eller ryggsäckspost kallas sådana meddelanden som barnen bär hem från skolan till föräldrarna i sina skolväskor.

Elevrum

I vissa skolor har eleverna ett eget utrymme för samtal, möten och rekreation.

Elevvård

Målsättningen för elevvården är att alla elever i skolan skall må bra psykiskt, fysiskt och socialt. Ansvaret för elevvården ligger hos alla som jobbar i skolan och elevvården genomförs i samarbete med hemmen. Alla skolans anställda, lärare, rektor, skolkurator, skolpsykolog och skolhälsovårdare, deltar i elevvårdsarbetet. Elevvårdspersonalen, liksom alla lärare, har tystnadsplikt.

En kvart om dagen

En kvart om dagen är en samarbetsform mellan hemmet och skolan. En kvart om dagen har länge funnits med i sammanhang som betonar läsning som språkförstärkande metod. Föräldrar och barn turas om att läsa högt en kvart varje dag och mellan hemmet och skolan går en läsdagbok så läraren kan följa med läsningen.

Enhetspris

Enhetspris är den beräkningsgrund som används för statsandelarna till utbildningsanordnaren; alltså i regel till kommunen. Undervisningsministeriet slår årligen fast storleken på enhetspriset, som anges i euro/elev. Utbildningsanordnaren beviljas sedan finansiering i enlighet med beräkningsgrunden.

Etappmål

I timfördelningen för den grundläggande utbildningen har man angett vissa etappmål för undervisningen i de olika läroämnena. I läroplansgrunderna finns beskrivningar för vad eleven skall ha uppnått vid varje etappmål. Etappmålen anges inte nödvändigtvis i slutet av varje årskurs, utan de varierar mellan de olika läroämnena och en etapp sträcker sig ibland över flera årskurser.

Examenstillfälle

Det ordnas två studentskrivningar varje läsår, en på hösten och en på våren. Abiturienten måste se till att han eller hon disponerar sin examen förnuftigt, eftersom till exempel två långa språk inte kan skrivas under samma examenstillfälle. Studentexamen kan skrivas under tre på varandra följande examenstillfällen.

F

Finlands Svenska Lärarförbund FSL rf

FSL är ett fackförbund för alla svenskspråkiga lärare, lektorer och rektorer. Förbundet har över 4 800 medlemmar; över 95 procent av alla lärare är medlemmar. FSL arbetar för att trygga lärarnas rättigheter i alla arbetssituationer. FSL:s arbetsfält är hela Svenskfinland gällande undervisningsarbete och skolfrågor. FSL ger ut tidningen Läraren i 30 nummer per år.

Finlands Svenska Skolungdomsförbund FSS rf

FSS är skolelevernas ”fackförbund” och representerar högstadieelever samt studerande vid gymnasium och yrkesskolor. FSS sköter intressebevakning och ordnar olika evenemang och utbildningar för skolelever. FSS hjälper också elevkårsstyrelserna i deras arbete. Förbundet ger ut tidningen Elevbladet.

Frånvarotimmar

Skolelever och gymnasiestuderande har närvaroplikt på lektionerna, men kan tillåtas vara frånvarande ett visst antal timmar. När detta antal timmar överskrids mister gymnasiestuderande rätten att slutföra kursen.

Förbundet Hem och Skola i Finland rf

Förbundet Hem och Skola är ett samarbetsforum för föräldrar, lärare och elever i de svenskspråkiga skolorna i Finland sedan år 1969 och takorganisation för registrerade Hem och Skola-föreningar. Förbundets huvud-

uppgift är att föra ut nya idéer och inspirera föreningarna. Förbundet ger ut tidningen Vi och vår skola.

Fördjupad kurs

Gymnasiestuderande väljer själv ett antal fördjupade kurser. Grunden för dem är de obligatoriska gymnasiekurserna.

Förlängd läroplikt

Läroplikten kan på grund av skada eller sjukdom inledas redan det år när barnet fyller sex år. Den förlängda läroplikten är elva år. Skadan eller sjukdomen som kan leda till att en elev omfattas av den förlängda läroplikten kan vara en syn-, hörsel-, rörelse- eller utvecklingsstörning eller svår dysfasi.

Förskola

Året innan läroplikten inleds går barnet i avgiftsfri förskola. I förskoleundervisningen tränas barnets sociala färdigheter och barnets förmåga att inhämta kunskaper stöds. Förskolan är en träningstid, då man också uppskattar om barnet är redo att börja skolan. Förskolan kan arrangeras antingen i anslutning till dagvården eller vid en skola.

Föräldraledda klassmöten

Föräldraledda klassmöten ordnas av föräldrarna kring angelägna frågor i barnens vardag. Läraren inbjuds som gäst till de föräldraledda klassmötena. Mötet är ett forum för diskussion kring skola och där deltagarna kan få referensramar för sitt föräldraskap.

G

Gemensam elevantagning (GEA)

Gemensam elevantagning är ett system, där man har centrerat ansökningen och antagningen till alla utbildningar på det andra stadiet.

Giltig och ogiltig frånvaro

Om en elev inte deltar i undervisningen skall antingen föräldrarna eller studeranden själv alltid meddela skolan om frånvaron och orsaken till den. Frånvaron är giltig om eleven har beviljats rätt att frånvara från undervisningen. Giltig frånvaro är i allmänhet sjukdom eller representationsuppdrag för skolan. Ogiltig frånvaro kan inverka negativt på betyget.

Grundläggande utbildning

Grundläggande utbildning är allmänbildande undervisning för alla mellan sju och sexton år. Den grundläggande utbildningen räcker nio år och är kostnadsfri för alla. Efter att ha genomgått den grundläggande utbildningen har eleverna fullgjort sin läroplikt.

Grundskola

De skolor där grundläggande utbildning ges kallas grundskola. Grundskolan är i lagstiftningen inte längre indelad i låg- och högstadier utan i dag har vi en sammanhållen grundskola, som omfattar alla årskurser från 0 (förskola) till 9. Vissa skolor erbjuder också en frivillig tionde årskurs.

Gruppstorlek

Utbildningslagstiftningen ställer inte några krav på elevantalet i undervisningsgrupperna, såvida det inte finns elever som är överförda till specialundervisning i gruppen. Det är ändå viktigt att grupperna inte är alltför stora, eftersom den individuella handledningen blir lidande då.

Gymnasiediplom

Gymnasiediplomet ges för särskilt intresse i ett läroämne. Gymnasiediplomet kräver fördjupade kunskaper i ämnet. Enligt ett direktiv från Utbildningsstyrelsen (år 2005) kan gymnasiediplom avläggas till exempel i drama och teater, huslig ekonomi, bildkonst, slöjd, gymnastik och musik. Varje gymnasium kan avgöra ifall man ger de studerande möjlighet att avlägga diplomet.

H

Handledande lärare för elevkåren

Elevkårens handledande lärare har som uppgift att hjälpa och stöda elevkåren och dess styrelse. Den handledande läraren skall också fungera som elevernas språkrör i lärarrummet samt som lärarnas kontakt till elevkåren.

Handlingsplan för ökad miljömedvetenhet

Skolan kan ha en plan där man redogör för vad eleverna och skolpersonalen tillsammans kan göra för att främja miljömedvetenhet och en hållbar utveckling i skolan.

Hem och Skola-förening

Det finns drygt 200 HoS-föreningar i Finland. De är knutna till skolorna där de engagerar föräldrarna till samarbete kring barnens skolgång.

Hem och Skola-samarbete

Eftersom både hemmet och skolan har gemensamt ansvar för barnets fostran, behövs samarbetet för att stöda en helhetsmässig tillväxt hos barnet.

Höjning av godkänt betyg

Om en gymnasiestuderande är missnöjd med sitt betyg i en gymnasiekurs, kan han eller hon försöka förbättra sin prestation då skolan erbjuder möjlighet att höja betyget i fråga. I allmänhet arrangeras ett sådant tillfälle per termin eller period.

IB

Förkortning av International Baccalaureate som är en internationell utbildning på andra stadiet. Undervisningsspråket är engelska. IB-utbildning finns i anslutning till svenskspråkiga skolor i Vasa och Esbo.

Individuell läroplan (IP)

För elever med inlärningssvårigheter, handikapp eller andra särskilda svårigheter kan undervisningen helt eller delvis genomföras utgående från en individuell läroplan. Den individuella läroplanen är uppgjord en-

ligt den enskilda elevens speciella behov. Planen förutsätter att eleven har överförs till specialundervisning i ett eller flera ämnen. Undervisningen planeras i det här fallet av specialläraren och vid behov i samråd med ämneslärare.

Inläring i arbetet (ILA-period)

I yrkesutbildningen ingår 20 studiepoäng inläring i arbetet, det vill säga praktik på en arbetsplats i den egna branschen.

Inläringssmiljö

Med inläringssmiljö avses både den fysiska miljön för undervisningen (kallas också arbetsmiljö) och de psykiska faktorer samt sociala förhållanden som påverkar undervisningen och inläringen. Lagstiftningen ställer vissa krav på arbetsmiljön i skolorna, dock behandlar lagstiftningen endast de anställdas arbetsmiljö.

Inläringssvårigheter

Inläringssvårigheter är ett rambegrepp som omfattar alla slags läs- och skrivsvårigheter, koncentrationssvårigheter och andra neurologiska dysfunktioner som kan göra traditionell inläring svår för eleven. Nedan finns de vanligaste förkortningarna inom det här området:

ADHD Förkortning av Attention Deficit Hyperactivity Disorder, koncentrationssvårigheter och hyperaktivitet.

DBD Developmental Behavior Disorder, svårigheter med aktivitetskontroll och uppmärksamhet.

DAMP Förkortning för Dysfunktion i fråga om Aktivitetskontroll och uppmärksamhet, Motorikkontroll och Perception.

DCD Developmental Coordination Disorder, svårigheter med motorikkontroll och perception, neurobiologisk funktionsstörning.

Dyslexi Dyslexi leder till svårigheter att läsa och skriva. För att få ett intyg på dyslexi måste eleven avlägga ett dyslexiprov. För att en studerande skall få specialarrangemang under till exempel studentexamen krävs ett sådant prov.

Inlärningsstilar

Till de olika inlärningsstilarna hör bland annat visuella, auditiva, sociala och kinestetiska inlärningsstilar. För att underlätta elevernas inläring, försöker man i många skolor anpassa undervisningen till de olika inlärningsstilarna som finns representerade i klassen.

Integrering / Inklusion

Integrering eller inklusion innebär att specialundervisningen görs till en del av den allmänna undervisningen. Elevernas närskola skall alltså kunna tillgodose alla elevers behov, oberoende av eventuella handikapp, sjukdomar eller inlärnings svårigheter.

J

Jämställdhetsplan

Skolan kan ha en plan där man redogör för problem, kommande åtgärder och långsiktiga lösningar kring jämställdhet. I läroanstalter på det andra stadiet är jämställdhetsplanen obligatorisk.

K

Klassföräldrar/Klassombud

I de flesta klasser väljs klassföräldrar (klassombud). Klassföräldrarna jobbar för ett gott klimat på klassnivå. De fungerar som kontaktperson till de övriga föräldrarna, till Hem- och Skola-föreningens styrelse och till skolans direktion.

Klasslärare

Klassläraren har i regel hand om grundutbildningen i årskurserna 1-6 och undervisar främst sin egen klass i alla ämnen. Till klasslärarens arbete hör också att planera skolarbetet, sköta kontakter till hemmen och sköta olika administrativa uppgifter. Klasslärare skall ha avlagt pedagogie magisterexamen eller en motsvarande examen som definieras i förordning.

Klassresa

Många klasser åker på en klassresa varje vår. De flesta klasser samlar tillsammans med föräldrarna pengar till

klassresorna. Lärarna har inte skyldighet att åka med på klassresor.

Klubbverksamhet

I en del skolor ordnas klubbverksamhet utanför den egentliga skoldagen. Klubbverksamheten är frivillig och påverkar inte elevbedömningen.

Kombinationsexamen

Yrkesinstitut och gymnasier kan samarbeta, så att eleverna samtidigt kan avlägga både en yrkesinriktad grundexamen och studentexamen. Utbildningen är i allmänhet fyraårig.

Kurs

Kurs är en undervisningsenhet i gymnasiet som motsvarar ungefär 38 timmar. För att få ett avgångsbeleg måste eleven avlägga 75 kurser. De gemensamma obligatoriska kurserna är minst 45 (kort lärokurs i matematik) eller 49 (lång lärokurs i matematik). Alla gymnasier är skyldiga att erbjuda eleverna de obligatoriska kurserna samt ett visst antal fördjupade. I praktiken erbjuder gymnasierna kurser enligt sina resurser.

Kursplan

En studerande vid ett gymnasium gör upp en kursplan då han eller hon planerar sin studietid och väljer de kurser som skall avläggas. Studiehandledaren stöder och hjälper eleven att planera studierna.

L

Lägerskola

Lägerskola är en form av undervisning som sker utanför skolbyggnaden. Om lägerskola arrangeras bör den finnas med i skolans läroplan för en eller flera årskurser. Under lägerskolan följer elever och lärare samma regler som gäller i det normala skolarbetet. Lägerskolan skall finansieras av kommunen.

Läraryrket

I både Svenskfinland och hela Finland är det brist på lärare. I Svenskfinland är dock bristen på klasslärare ett regionalt problem; det är främst i södra Finland som det inte finns tillräckligt med behöriga klasslärare. Bristen på ämneslärare är däremot inte regional.

Läraryrket

Lärarna är organiserade i lokala läraryrkesföreningar, som i sin tur är medlemmar i Finlands Svenska Läraryrkesförbund FSL. Läraryrkesföreningarna arbetar lokalt för lärarnas arbetsvillkor.

Läraryrket

Skolans lärare kan vara indelade i så kallade läraryrkeslag. Basen för läraryrkeslagen kan till exempel i årskurserna 1-6 vara klasslärarna i de olika årskurserna. Inom läraryrkeslagen samarbetar lärarna och stöder varandra peda-

gogiskt. Lärarna i de olika lärarlagen samordnar ofta också sina aktiviteter och ansvarsområden.

Läraryrket

Läraryrket innebär att lärarens skyldighet att utföra sina arbetsuppgifter och kommunens eller annan arbetsgivares skyldighet att betala lön upphör på grund av ett beslut som tagits av arbetsgivaren. Läraryrket används av en del kommuner som råkat i ekonomiska trångmål. Läraryrket leder alltid till att elevernas rättigheter inte kan tryggas.

Lärarutbildning

I skolan har lärarna ett eget utrymme där de kan förvara sina saker, arbeta och hålla möten.

Läraryrket

I Svenskfinland är det Åbo Akademi som har det huvudsakliga ansvaret för att utbilda lärare på svenska. Klassläraryrket ges vid Åbo Akademi i Vasa, där också ämneslärarna avlägger sina pedagogiska studier. Både klassläraryrket- och ämnesläraryrketexamen är en högre högskoleexamen som i regel omfattar minst fem års studier.

Läroavtal

Läroavtalsutbildning är en yrkesutbildning som en studerande får inom ramen för en anställning. Genom läroavtalsstudier kan man studera till samma examina som inom läroanstaltsutbildning. Studeranden (arbetstagaren) och arbetsgivaren ingår ett avtal om

utbildningen, enligt vilket studeranden arbetar under arbetsgivarens ledning och övervakning mot lön enligt kollektivavtalen. En teoridel omfattande ungefär 40 studiepoäng ingår också i studierna.

Läromedel

Läromedel är allt material som används i undervisningen, exempelvis läroböcker, dataprogram och filmer.

Läroplan

Varje skola har en läroplan, som baserar sig på de riksomfattande grunderna för läroplanen och på kommunens anvisningar för den. I läroplanen drar man upp riktlinjer och definierar målsättningar för undervisningen. Läroplanen godkänns av skolans direktion (i de kommuner där skoldirektioner finns) och fastställs sedan av kommunen (i allmänhet utbildningsnämnden).

Läroplansgrunder

Den kommunala läroplanen skall alltid göras utgående från de nationella läroplansgrunderna som Utbildningsstyrelsen har slagit fast. I läroplansgrunderna anges undervisningens målsättningar och det viktigaste innehållet i varje läroämne.

Läroplikt

Läroplikt innebär att eleverna är skyldiga att delta i den grundläggande utbildningen eller att på annat sätt få kunskaper som motsvarar lärokursen. Det här betyder inte att eleven måste gå i en skola, men om eleven får

sin utbildning på annat sätt, skall kommunen övervaka att målen nås. Läroplikten inleds det år barnet fyller sju år och upphör när eleven har gått ut nionde klassen eller när det har gått tio år sedan läroplikten började.

Läsår

Läsåret börjar varje år den 1 augusti och slutar den 31 juli. Läsåret omfattar 190 skoldagar. Utbildningsanordnaren kan besluta när skolarbetet inleds under läsåret och när skolornas lov infaller. Läsårets sista skoldag skall däremot alltid infalla den sista vardagen vecka 22.

M

Medfostrare

Medfostrare i skolan är äldre vuxna som delar skolvardagen med lärare och elever och deltar i fostran av barnen. Verksamheten sker på frivillig basis. Avsikten är att ge barn flera vuxenkontakter och att ta tillvara den resurs äldre vuxna utgör i samhället.

Mobbning

En eller flera individer som systematiskt under en viss tid trakasserar en annan person fysiskt eller psykiskt. Skolorna är i dag i regel väl förberedda på att ta itu med problem rörande mobbning. Skolorna har antimobbningsgrupper och handlingsplaner för fall av mobbning. Vi mobbar int´ är en kampanj som under senare år har drivits i den finlandssvenska skolvärlden.

Modersmålsinriktad finska (MoFi)

Syftet med modersmålsinriktad finska är att ge tvåspråkiga elever möjlighet att förbättra de kunskaper i finska som de har fått hemma eller i sin närmiljö. Undervisningen anordnas antingen helt eller delvis i särskilda grupper.

N

Nivåanpassad undervisning

Om det finns resurser och behov kan en skola erbjuda eleverna nivåanpassad undervisning. Det här innebär att man delar upp undervisningsgrupperna enligt elevernas kunskaper och ambitioner och skraddarsyr undervisningen efter gruppens behov. Utbildningslagstiftningen känner inte till begreppet nivåanpassad undervisning.

Närskola

Varje elev skall anvisas en närskola av kommunen. Det här innebär enligt utbildningslagstiftningen att undervisningen skall ordnas så att elevernas resor är så trygga och korta som möjligt. När man avgör detta skall man ta hänsyn till bebyggelse, skolornas placering och kommunikationerna.

O

OAJ

Undervisningssektorns Fackorganisation OAJ är en arbetsmarknadsorganisation som bevakar lärarnas intressen. OAJ är den enda fackorganisationen som förhandlar om lärarnas anställningsvillkor. Över 95 procent av landets lärare är medlemmar; idag har organisationen närmare 114 000 medlemmar. FSL är en självständig del av OAJ.

Obligatorisk kurs

Grunden för det allmänbildande gymnasiet är ett antal obligatoriska kurser som är gemensamma för alla och som studerandena måste avlägga. De obligatoriska kurserna kompletteras av ett antal fördjupade och tillämpade kurser som studerandena själva väljer.

Offentlighet

Undervisningen inom den grundläggande utbildningen och i gymnasiet är offentlig. Rätten att följa undervisningen kan dock begränsas och offentligheten innebär inte att vem som helst kan röra sig i skolan.

Omtagning av kursprov

Om en gymnasiestuderande blir underkänd i ett kursprov måste han eller hon skriva ett omtagningsprov efter kursens slut.

Ordningsregler

Skolans ordningsregler är en samling spelregler för alla elever, lärare och övrig personal i skolan. Med hjälp av ordningsreglerna försöker personalen och eleverna göra skolan trivsammare och säkrare och skapa en bättre inlärningsmiljö. Utbildningsanordnaren godkänner en ordningsstadga eller utfärdar andra ordningsregler som skolan skall tillämpa.

P

Pedagogik

Pedagogik är vetenskapen som berör uppfostran och undervisning.

Period

I det årskurslösa gymnasiet delas läsåret in i fem eller sex perioder per läsår. Under en period, som består av sex eller sju veckor, avlägger den studerande ett antal kurser. Perioden avslutas med en provvecka.

PISA-undersökningen

PISA-undersökningen (Programme for International Student Assessment) är en regelbundet återkommande internationell studie om inlärningsresultat i OECD-länderna. Finland har klarat sig exceptionellt bra i undersökningen. I undersökningen mäts till exempel problemlösningsförmåga och textförståelse.

Prao

Prao betyder praktisk arbetslivsorientering. Skolorna fastställer i läroplanen hur den ordnas.

Profilering

En skola kan betona något läroämne, en läroämnesshelt eller ett temablock i undervisningen. Profileringen framgår av skolans läroplan och kan gälla alla elever eller bara en del av eleverna.

Prorektor

Prorektor kallas ibland också vice rektor. Fungerar som ställföreträdande rektor.

Provvecka

I det årskurslösa gymnasiet avslutas kurserna med ett kursprov. I och med att alla kurser i allmänhet avslutas samtidigt är ofta den sista veckan av perioden en så kallad provvecka då alla kursprov arrangeras. I vissa skolor ordnas ingen annan undervisning under provveckorna.

R

Rastvakt

Under rasterna övervakar en eller flera lärare eleverna på skolgården eller inne i skolbyggnaden.

Realämne

Fysik, kemi, geografi, biologi, religion, livsåskådning,

filosofi, psykologi, hälsokunskap, historia och samhällslära kallas med ett ord realämnen.

Rektor

Till en rektors uppgifter hör att leda skolan och undervisningen. En rektor undervisar också, hur mycket beror på skolans storlek. Till arbetet hör administrativa uppgifter rörande personalen, ekonomin och elevvården. I små skolor med årskurserna 1-6 sköts rektorns uppgifter av en lärare som vid sidan av sitt lärarjobb fungerar som skolföreståndare. En rektor skall ha lärarbehörighet för sitt skolstadium och examen i eller kännedom om undervisningsförvaltning.

S

Sammanhållen grundskola

Sammanhållen grundskola betyder att en skola omfattar alla grundskolans årskurser (1-10) och har en gemensam läroplan som beaktar kontinuitet och samarbete mellan årskurserna.

Sammansatt klass

En undervisningsgrupp där elever från flera årskurser undervisas samtidigt.

Sexualundervisning

Undervisningen tar upp bland annat sexualitet, samliv, preventivmedel, könssjukdomar och sexuell hälsa. Också de känslomässiga aspekterna kan tas upp. Sexu-

alundervisningen inleds i femte årskursen och ingår i allmänhet i undervisningsämnet hälsokunskap.

Skiljebetyg

Till en studerande som avgår från gymnasiet utan att ha slutfört gymnasiets hela lärokurs ges ett skiljebetyg. I skiljebetyget antecknas bedömningen av de studier som har slutförts. Jfr *avgångsbetyg*.

Skoldemokrati

Skoldemokrati innebär att både skolpersonalen och eleverna är med och tar beslut i vissa frågor som rör undervisningen, skolan, personalen och eleverna. Den mest traditionella formen av skoldemokrati är elevkårerna vid andra stadiets läroanstalter. Deras ställning är tryggad i lag.

Skolgångsbiträde

Skolgångsbiträde eller skolassistent är en person som bistår eleverna och läraren i skolarbetet. Skolgångsbiträdet kan fungera i hela skolan, bara i en klass eller som en personlig assistent till en elev med särskilda behov.

Skolhälsovård

Inom ramen för skolhälsovården stöder man välmåendet i skolan och elevernas hälsa samt följer deras utveckling. En skolhälsovårdare och skolläkare kan finnas på plats i skolan eller på en närbelägen hälsostation. Skolhälsovårdaren hjälper bland annat eleverna i frågor

rörande hälsa, puberteten och preventivmedel. Skolhälsovårdaren ger också sexualrådgivning.

Skolkurator

Skolkuratoren är skolans socialarbetare. Skolkuratorns uppgift är att hjälpa och stöda eleven i hans eller hennes personliga utveckling, ge råd och vara ett stöd i krissituationer.

Skolmat

Under varje arbetsdag serveras eleverna en måltid. Måltiden är enligt lagstiftningen avgiftsfri och övervakas av lärarna. De flesta skolor eller kommuner gör på förhand upp en matsedel. Vid skolmåltiden beaktar man också de specialbehov som till exempel diabetiker eller allergiker har.

Skolombud

Skolombudet är lärarfackets kontaktperson på skolan.

Skolpsykolog

Skolpsykologen handleder eleven i frågor kring mental hälsa samt i krissituationer. Skolpsykologen stöder och främjar elevernas psykiska välmående, utveckling, interaktion och inlärning.

Skolväg, skolskjuts

Elevens skolväg är i lagstiftningen definierad som den kortaste promenadvägen mellan skolgården och elevens bostad. Lagen om grundläggande utbildning

föreskriver att om en elev i årskurs 1-9 har över fem kilometer till skolan, har eleven rätt till antingen fri skolskjuts eller ett tillräckligt understöd för transporten. Lagen stadgar också om understöd för en kortare resa om elevens hälsa kräver det eller om resan är farlig eller ansträngande.

Sociala färdigheter

Till de sociala färdigheterna hör bland annat kommunikation, förmåga till samarbete, flexibilitet och kompromissförmåga.

Socialisationsprocess

Den process genom vilken barnet varseblir sociala strukturer och mönster, lär sig hur det anpassar sig till normer och oskrivna regler samt registrerar belöning i samband med regelrätt beteende och bestraffning i samband med brott mot de sociala koderna.

Specialklass

Elever med behov av särskilt stöd i undervisningen kan gå i en specialklass. En specialklasslärare undervisar i klassen och dessutom finns det ofta ett skolgångsbiträde i klassen. Överföring till specialklass förutsätter alltid ett särskilt beslut som tas av till exempel kommunens utbildningschef eller utbildningsnämnd. Beslutet baseras ofta på psykolog- och/eller läkarutlåtande.

Specialklasslärare

Specialklasslärare undervisar elever som har överförs

till specialundervisning. Undervisningen sker i en specialklass. Specialklasslärare har avlagt studier både för klasslärare och för speciallärare.

Speciallärare

Speciallärare undervisar elever som är överförda till specialundervisning i ett eller flera ämnen. Undervisningen sker individuellt eller i mindre grupper på deltid vid sidan om undervisningen i klass. Speciallärarstudierna omfattar specialpedagogik, pedagogik, språkstudier och mångvetenskapliga studiehelheter. Det råder stor brist på speciallärare.

Specialundervisning

Specialundervisning ges elever med något slag av inlärningssvårigheter och den utgår från den enskilda elevens behov. Undervisningen sköts av speciallärare. Specialundervisningen ges individuellt, i små grupper eller med specialläraren som kompanjonlärare i klassen. Specialundervisning kan också ges på deltid.

Språkbad

Språkbad är ett frivilligt undervisningsprogram för dem som har ortens majoritetsspråk som sitt förstaspråk och som inte annars naturligt kommer i kontakt med språkbadsspråket. Undervisningen ges till största delen på ett annat språk än elevernas förstaspråk, det vill säga eleverna undervisas i läroämnena på språkbadsspråket. De lärare som undervisar på språkbadsspråket talar enbart det språket med eleverna.

Steinerskola

Steinerskolan baserar sig på den av Rudolf Steiner utvecklade Waldorfpedagogiken. Musik, hantverk och bilder är centrala i pedagogiken. Det finns två svensk-språkiga Steinerskolor i Finland.

Studentexamensnämnden

Anordnandet av studentexamen leds av studentexamensnämnden. Nämnden ansvarar för utarbetningen av proven och bedömningen av dem. Nämnden består av en ordförande och ungefär 40 medlemmar som representerar de olika examensämnena. Dessutom finns omkring 330 adjungerade medlemmar och ett kansli.

Studiebesök

Ett studiebesök är en utfärd som ingår i skolarbetet. Under utfärden fördjupar eleverna sin kännedom inom ett område. Skolan och läraren ansvarar för studiebesöket, men ibland kan också föräldrarna delta i arrangemangen och i studiebesöket.

Studiehandledare / Elevhandledare

Både i årskurserna 7-9 och under utbildning på andra stadiet får eleverna individuell handledning i sina studier av en studiehandledare. Studiehandledare skall ha lärarberörighet och ha avlagt studier för studiehandledare.

Studieteknik

Metod för (självständig) inläring. En del av studiehandledningen kan vara att hjälpa eleven att hitta

den studieteknik som passar henne eller honom bäst.

Studievecka / Studiepoäng

Studiepoäng (tidigare studievecka) är en måttenhet på studiernas omfattning.

Studentexamen

Studentexamen är slutexamen för gymnasiestudier. Studentexamen arrangeras två gånger per år, på våren och på hösten, och samtidigt i alla gymnasier. Minst fyra prov skall avläggas. Modersmålet är det enda obligatoriska provet; utöver det väljer studerande mellan det andra inhemska språket, ett främmande språk, real ämnen och matematik.

Stödundervisning

Elever som tillfälligt inte klarar av att följa med undervisningen har enligt utbildningslagstiftningen rätt att få stödundervisning. Stödundervisningen ges antingen under lektionen eller efter skoldagens slut.

T

Tentering

Tentering innebär att en gymnasiestuderande gör uppgifter på egen hand i stället för att delta i en kurs. Utöver de egna uppgifterna avlägger studeranden också kursprovet.

Tillvalsämne

De flesta läroämnen inom den grundläggande utbildningen och gymnasiet är obligatoriska för alla. En del läroämnen kan dock eleverna eller studerandena själva välja bland. Skolorna avgör vilka ämnen och kurser som erbjuds.

Tillämpad kurs

De tillämpade gymnasiekurserna är valbara och skolan avgör ifall man ordnar tillämpade kurser. Kurserna baserar sig på kunskaper som eleven förvärvat i de obligatoriska och fördjupade kurserna, men i de tillämpade kurserna får eleverna omsätta sina kunskaper i praktiken.

Timfördelning

Timfördelningen anger hur tiden inom undervisningen fördelas mellan de olika ämnena. Timfördelningen hittar du i samband med regeringens förordning om läroplansgrunderna. Den minimitid som skall användas i undervisningen i de olika läroämnena anges i timfördelningen som årsveckotimmar. En årsveckotimme motsvarar 38 undervisningstimmar.

Timlärare

Timlärare är beteckningen på en lärare som undervisar i en skola, men som inte har en lärartjänst. En lärare är timlärare i huvudsyssla om antalet undervisningstimmar per vecka är minst 16 och timlärare i bisyssla om antalet undervisningstimmar är färre än 16 per vecka.

Timresurs

Timresurs är undervisningsvolymen eller antalet undervisningstimmar per vecka under ett läsår.

Tionde klass

De som har avslutat sin grundläggande utbildning och inte fått plats i ett gymnasium eller en yrkesutbildning eller som vill höja sina betyg kan avlägga en så kallad årskurs 10. Årskurs 10 är påbyggnadsundervisning under ett läsår. Målet är bland annat att förbättra elevernas möjligheter till vidareutbildning.

U

Utbildningsanordnare

Eftersom det är kommunens skyldighet att ordna grundläggande utbildning för de barn som bor på kommunens område, är utbildningsanordnare inom den grundläggande utbildningen i allmänhet kommunen eller en samkommun. Kommunen kan dock även skaffa tjänsterna av en utomstående anordnare av grundläggande utbildning, till exempel en stiftelse eller staten. Utbildningsanordnaren skall följa den gällande utbildningslagstiftningen.

Undervisningsgrupp

Inom den grundläggande utbildningen utgör i allmänhet en årskurs eller en klass en undervisningsgrupp. På andra stadiet bildar alla elever som deltar i en kurs

undervisningsgruppen. Gruppens storlek inverkar ofta på både inläring och socialt klimat. Utbildningsanordnaren avgör hur undervisningsgrupperna är sammansatta.

Undervisningsministeriet

Undervisningsministeriet bereder lagar och förordningar, drar upp riktlinjer samt fördelar budgetmedel inom utbildnings-, forsknings-, kultur-, idrotts- och ungdomssektorn.

Utbildning på andra stadiet

Gymnasie- och yrkesutbildning, det vill säga en i allmänhet treårig utbildning efter avklarad grundläggande utbildning, kallas utbildning på andra stadiet.

Utbildningslagstiftningen

Utbildningslagstiftningen (eller skollagarna) är en beteckning som används för all den lagstiftning som berör skola och utbildning. Hit hör bland annat lagen och förordningen om grundläggande utbildning, gymnasielagen och gymnasieförordningen.

Utbildningspolitik

Utbildningspolitik omfattar allt inom den politiska debatten på nationell och kommunal nivå som berör skola och utbildning, de principer och riktlinjer som styr utbildning och undervisning.

Utbildningsstyrelsen

Utbildningsstyrelsen är ett centralt ämbetsverk som ansvarar för utvecklingen av förskoleundervisningen och den grundläggande utbildningen, gymnasieutbildningen, den grundläggande yrkesutbildningen, vuxenutbildningen, det fria bildningsarbetet (bl.a. folkhögskolorna, studiecentralerna, sommaruniversitetet) samt den grundläggande konstundervisningen. Universitetet och yrkeshögskolorna lyder däremot direkt under undervisningsministeriet.

Utbildningsverket, utbildningssektorn, utbildningsväsendet

Beteckningar på den kommunala sektor som producerar tjänster för elever och studerande i kommunen. Utbildningsväsendet består i regel av utbildningsnämnden, skolornas direktioner (i de kommuner där sådana finns), kommunens skolor och det kommunala utbildningsverket, skolkansliet eller motsvarande kommunala organ som sköter administrationen inom utbildningssektorn.

Utvecklingssamtal

Skolan kan ordna utvecklingssamtal mellan läraren, eleven och elevens föräldrar. Barnet står i centrum för samtalet som tar fasta både på hur barnet trivs i skolan och hur barnet arbetar. Under samtalet kommer parterna överens om mål för barnets skolarbete.

Utvärdering

Syftet med utvärdering av utbildningen är att få kunskap om hur de mål som har fastställts har uppnåtts. Utvärderingen av utbildningen kan göras nationellt, inom kommunen, inom skolan eller rörande elevens utveckling. I skolans läroplan anges i allmänhet både utvärderingen av skolans verksamhet och principerna för bedömningen av eleven. Skolorna ska samarbeta med hemmen i utvärderingar gällande skolan och eleven.

V

Valfri kurs

Det årskurslösa gymnasiet baserar sig dels på obligatoriska och dels på valfria kurser, det vill säga kurser som den studerande själv väljer. Detta gäller fördjupade och tillämpade kurser.

Veckoplanering

Veckoplanering innebär att eleven i samarbete med läraren planerar sitt arbete veckovis samt utvärderar arbetsinsatsen i slutet av arbetsveckan. Systemet kan användas inom den grundläggande utbildningen.

Verkstadsskola

Verkstadsskola är en form av grundläggande utbildning för elever i grundskolans sista årskurser. Verkstadsskolan är anpassad speciellt för de elever som har behov av särskilda undervisningsmetoder. Inom verkstads-

skolan strävar man efter att hjälpa alla elever att få ett avgångsbetyg från den grundläggande utbildningen. I Finland finns ett fåtal verkstadsskolor.

Vänelev / Tutor

Vänelev är en äldre elev som skall hjälpa de yngre eleverna att komma till rätta i den nya skolan. Systemet med vänelever skapar trygghet i skolan bland annat genom att motverka mobbning och ensamhet. För att bli vänelev eller tutor genomgår man vanligen någon form av utbildning. Tutorbegreppet används främst på gymnasie- och universitetsnivå.

Värdegrund

Värdegrund är de värden och principer som genom-syrar undervisningen och skolans verksamhet. Värde-grunden finns antecknad i läroplanen.

Y

Yrkesutbildning

Yrkesutbildning är utbildning på andra stadiet som resulterar i en grundläggande yrkesexamen. Skolor som ordnar denna slags utbildning kallas yrkesskolor eller yrkesinstitut.

Å

Åldersblandad undervisning / Årskursintegrerad undervisning

Åldersblandad undervisning är en undervisningsmetod, där eleverna inte avancerar i enlighet med sin årskurs, utan i takt med sin egen utveckling och studieplan. Man beslutar om åldersblandad undervisning i samband med att läroplanen fastställs.

Årskurs (Åk)

Med årskurs avser man hela gruppen elever som är förstaklassare, andraklassare och så vidare.

Årskurslöst eller klasslöst gymnasium

Det årskurslösa gymnasiet innebär att studerandena avlägger studierna på 2-4 år. Det här innebär att villkor och kvarstanning inte förekommer. De studerande bygger själva upp sitt schema och tar ett större ansvar för sin studiegång.

Årsveckotimme

I timfördelningen anges minimitiden som reserveras för ett läroämne i årsveckotimmar. En årsveckotimme motsvarar 38 undervisningstimmar.

Ä

Ämnesintegrerad undervisning

I de lägre årskurserna kan undervisningen vara ämnesintegrerad. Det här innebär att läroämnena slås samman till en helhet och innehållet i dem behandlas samtidigt. Undervisningen byggs ofta upp kring till exempel projekt eller temablock.

Ämneslärare

Ämneslärare undervisar i regel i grundskolans högre årskurser eller vid gymnasiet. Ämneslärare skall ha avlagt högre högskoleexamen vid en ämnesfakultet. Studierna omfattar oftast två ämnen som undervisas inom den grundläggande utbildningen samt pedagogiska studier. I Svenskfinland råder brist på vissa ämneslärarkategorier, bland annat matematik- och språklärare.

